

საქართველოს პრეზიდენტის საარბიტრაჟო როლის განსაზღვრება და მისი ზოგიერთი თავისებურება

ხელისუფლების განშტოებებს შორის შემაკავებელი და გამანონასნორებელი მოქმედებების უფლებამოსილება, რომლითაც მან უნდა მოახდინოს საზოგადოების დეზინტეგრაციის რისკების მინიმალური ზაცვა.

ნაშრომში სწორედ ამ კონტექსტშია განხილული საქართველოს პრეზიდენტის ფორმალურად განსაზღვრული უფლებრივი ურთიერთმიმართება ხელისუფლების განშტოებებთან და მათი მობილურობა მეტა-იურიდიული ფაქტორების თანხვედრით, საბოლოოდ რომელთა ერთობლიობითაც განისაზღვრება პრეზიდენტის საარბიტრაჟო საქმიანობის პრაქტიკული ეფექტიანობა.

საკვანძო სიტყვები: არბიტრაჟი (სახელმწიფოს მეთაურის), გარანტი, მთავრობის უნდობლობა, ნახევრადსაპრეზიდენტო რესპუბლიკა (სისტემები), პრეზიდენტი, პრემიერ-მინისტრი, სახელმწიფოს მეთაური, საპრეზიდენტო რესპუბლიკა, უზრუნველყოფა, შეყოვნებით-აღმასრულებელი ვეტო.

1. შესავალი

2010 წლის 15 ოქტომბრის საქართველოს კონსტიტუციური კანონის „საქართველოს კონსტიტუციაში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“¹ ძირითადი პრინციპებით საპარლამენტო სისტემისაკენ მიმართული მმართველობის ახლებური სისტემის ჩამოყალიბების შესაბამისად, ახლებურადვე ჩამოყალიბდა პრეზიდენტის როლის განმსაზღვრელი 69-ე მუხლიც. ეს რედაქცია პრეზიდენტს აცხადებს უკვე მხოლოდ სახელმწიფოს მეთაურად და ამ ნორმა-პრინციპში პოსტსოციალისტურ კონსტიტუციონალიზმში უკვე დომინირებულ პრეზიდენტის საარბიტრაჟო ფუნქციას სახელმწიფო ორგანოთა ფუნქციონირების უზრუნველყოფაში გამოხატავს. 1995 წლის კონსტიტუციით საქართველოს პრეზიდენტის აღმასრულებელი ხელისუფლებისაგან პირველად დისტანცირების პირობებში, დიდ სამეცნიერო ინტერესს იწვევს არბიტრაჟის განმსაზღვრელი სამართლებრივი საფუძვლების ანალიზი და ამ ფარგლებში განხორციელებული პოლიტიკურ ურთიერთობათა სურათი.

2. პრეზიდენტის – როგორც სახელმწიფოს მეთაურის არბიტრაჟის შემეცნება

ნახევრადსაპრეზიდენტო რესპუბლიკებიდან სათავე აღებული პრეზიდენტის საარბიტრაჟო დოქტრინამ თანამედროვეობაში გამოკვეთილი ნორმატიული ასახვა ჰპოვა პოსტსოციალისტურ კონსტიტუციონალიზმში. სახელმწიფოს მეთაურის არბიტრაჟი პოლიტიკური სიტუაციის

* თსუ- ის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

¹ საქართველოს კონსტიტუცია, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346>>.

შეფასებისა და შესაბამისი გადანყვეტილების მიღების, ნორმატიულად რეგლამენტირებული (უპირატესად ნეგატიური დ შემაკავებელი და გამანონასნორებელი, ზოგჯერ კი ზემოქმედების მიზნით, პოზიტიური – ინტერვენციული სამედიცინო უფლებებით გამყარებული) უნარია. საარბიტრაჟო უფლებამოსილებანი, ობიექტურად კონსტიტუციურ ორგანოთა საქმიანობაზე ზეგავლენის შესაძლებლობაა, სუბიექტურად კი საამისო უნარი. პრეზიდენტის საარბიტრაჟო ფუნქციის ქმედითობა ზუსტად განსაზღვრულ, მაგრამ არა ერთ, არამედ რამოდენიმე (ძირითადად ორ) ალტერნატივას შორის, სიტუაციის შეფასებისდა (მათ შორის, მისი განვითარების) მიხედვით, დისკრეციული არჩევანის უფლებაში გამოიხატება და არა (ყოველთვის) პარტიების შეთანხმებათა ზუსტად განსაზღვრული პროცედურით მხოლოდ ფორმალიზაციაში. მმართველობის მონისტური საპარლამენტო სისტემა არ გულისხმობს სახელმწიფოს მეთაურის არბიტრაჟის უფლებრივად მყარ და სეპარაციულ მდგომარეობას. ის ხშირად მთავრობის (რომელიც ნაკარნახევია მისი საპარლამენტო წარმომადგენლობითა და ახალი საპარლამენტო არჩევნებისათვის საკუთარი პერსპექტივის განჭვრეტით ან უფრო მეტიც, რიგგარეშე არჩევნების დანიშვნაზე პარტიების შეთანხმების შემთხვევაში მათი) ნების ფორმალიზაციისათვის საჭირო ინსტიტუციონალურ მექანიზმამდე ეშვება.

პრეზიდენტის საარბიტრაჟო უფლებები ცალკე, არაფერია. პრეზიდენტმა, როგორც სახელმწიფოს ერთიანი საზოგადოების წარმომადგენელმა, ხელისუფლების სხვადასხვა განშტოებებთან მიმართებით თავისი კონკრეტული უფლებებით, მათი საქმიანობიდან მომდინარე ამ საზოგადოების დეზინტეგრაციის შესაძლო რისკების მინიმალიზაცია უნდა მოახდინოს. სახელმწიფოს ერთიანობა საზოგადოების ერთიანობასთან ერთად, სახელმწიფო ხელისუფლების სოციალურ ერთიანობასა და უწყვეტობასაც გულისხმობს. ამიტომაც, სახელმწიფოს მეთაურის საარბიტრაჟო უფლებამოსილებები, სწორედ ამ უწყვეტობის ხელშეწყობის ღონისძიებათა ერთობლიობა და მისი ერთიანობის ინსტიტუციონალური განსახიერებაა. პრეზიდენტის საარბიტრაჟო უფლებამოსილებათა პირველადი ბუნება პრევენციული ხასიათისა უნდა იყოს და უნდა მიიმართოს პროცესების კონფლიქტურობამდე განვითარების თავიდან აცილებისაკენ; სხვა კონკრეტული უფლებები უკვე მხოლოდ ამის შემდეგ, თავიდან ვერ აცილებულ კონფლიქტებზე რეაგირების მექანიზმებს უნდა შეიცავდეს.

სახელმწიფოს მეთაურის საარბიტრაჟო როლის პრაქტიკული ეფექტიანობა არსებითადაა დამოკიდებული სახელმწიფო ხელისუფლების განშტოებებთან მის ფორმალურად განსაზღვრულ უფლებრივ ურთიერთმიმართებასა და განსხვავებულ პოლიტიკურ კონფიგურაციებში მათი გამოყენების პოლიტიკურ ხელოვნებაზე.

ქართულ კონსტიტუციურ მეცნიერებაში ორი ტენდენცია გამოიკვეთა:

1. პირველი პოზიციის თანახმად, პრეზიდენტი „უნდა ფლობდეს კონსტიტუციით მკაცრად რეგლამენტირებულ შესაძლებლობებს როგორც აღმასრულებელ, ისე საკანონმდებლო ხელისუფლების განხორციელებაში მონაწილეობისათვის“.²

2. „პრეზიდენტს უნდა გააჩნდეს ხელისუფლების შტოებზე საჭიროების შემთხვევაში გავლენისა და ზემოქმედების მოხდენის მექანიზმები და არა თვით ხელისუფლების ამ შტოთა უფ-

² ერემაძე ქ., საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებათა ურთიერთდამოკიდებულების პრობლემები საქართველოში, დისერტაცია იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად, თბ., 2003, 145-146; ნაკაშიძე მ., სადოქტორო ნაშრომში: ხელისუფლების განშტოებებთან პრეზიდენტის ურთიერთობათა თავისებურებანი მმართველობის ნახევრად-საპრეზიდენტო სისტემებში, (აზერბაიჯანის რესპუბლიკის, საქართველოსა და სომხეთის რესპუბლიკის მაგალითზე), 50, <https://www.tsu.ge/data/file_db/faculty-law-public/Malkhaz%20Nakashidze.pdf>.

ლებამოსილებები. ეს ორი ერთმანეთისაგან განსხვავებული საკითხია, რასაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს პრეზიდენტის მიერ არბიტრის როლის შესრულებისათვის“.³

პირველი პოზიცია, რაც პრეზიდენტის ამ განმტოებათა საქმიანობაში ჩართულობას გულისხმობს, ვფიქრობთ, ერთმნიშვნელოვნად სცილდება არბიტრაჟის შემაკავებელ ბუნებას და გულისხმობს პრეზიდენტის უფლებამოსილებათა გაფართოებას სახელმწიფო ხელისუფლების ორი დამოუკიდებელი განმტოების საქმიანობაში ინტერვენციის ხარჯზე. აქ წყალგამყოფი სწორედ არბიტრაჟის კონსტიტუციური ფუნქციის გაგებაა, რომ ის იყოს არა ხელისუფლების ორგანოთა საქმიანობაში თანამონაწილე და გამყოფი, არამედ უნარიანი მათი საქმიანობის შეკავებასა და განწინააღმდეგებაზე, როდესაც რომელიმე მათგანი საფრთხეს უქმნის კონსტიტუციით დაცულ ბალანსს. ამიტომ, პრეზიდენტის ქმედითი არბიტრაჟის დამკვიდრების განზრახულობა ხელისუფლების განმტოებათაგან მის ფუნქციონალურ დისტანცირება-დამოუკიდებლობას მოითხოვს. პრეზიდენტი თავისი საარბიტრაჟო ფუნქციით სწორედ ამ ბალანსის ხელყოფისაგან დაცვის ქმედითი ინსტრუმენტი უნდა იყოს და არა დაინტერესებული „მოთამაშე“, რაც სწორედ ბალანსის ცვალებადობაზე უნარიანს გახდის. ხელისუფლების ერთი რომელიმე განმტოებისადმი პრეზიდენტის კუთვნილება კი მას სწორედაც აქცევს არა მიუკერძოებელ არბიტრად, არამედ უბიძგებს იყოს პოლიტიკური „თამაშების“ აქტიურად დაინტერესებული მოთამაშე და ამ პაექრობის შედეგზე პასუხისმგებელი მონაწილე. ამიტომაც, აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან იდენტიფიცირებული საპრეზიდენტო ინსტიტუტები (აშშ-ის, ბრაზილიის, მექსიკისა და ფილიპინების) კონსტიტუციურად არ განიხილება არბიტრად. ხელისუფლების ერთი განმტოება ვერ იქნება ობიექტური მსაჯული თავის თავსა და პოლიტიკურ კონკურენტს შორის. თუმცა ისიც ფაქტია, რომ სახელმწიფოს მეთაურის ფუნქციითა აღმასრულებელ ბუნებასთან თავისთავადი სიახლოვე გამოიწვიებს აღმასრულებელი ხელისუფლებისაგან მის სრულ სეპარაციას. ასევე ვერ უარყოფთ იმ ფაქტობრივ გარემოებას, რომ პრეზიდენტის საარბიტრაჟო როლის გამოკვეთამ, შემდგომმა განვითარებამ, გამოიწვია რიგ აღმასრულებელ ფუნქციებში პრეზიდენტის სუსტი და (ზოგჯერ კონტრასიგნაციითაც) დაბალანსებული შეღწევადობა. აქ უმთავრესი დასაცავი ზღვარი ისაა, რომ პრეზიდენტი არსებითად არ იქნეს ჩართული მმართველობით ღონისძიებებში, რათა არ იქცეს აღმასრულებელი ხელისუფლების მეორე იმ სუბიექტად, რომელიც სახელმწიფო ხელისუფლებაში აღმასრულებელი ხელისუფლების მატარებელ უმაღლეს ორგანოს – მთავრობას, ფაქტობრივად დააცილებდა ამ კონსტიტუციურ სტატუსს და პოლიტიკურ პროცესებში დაინტერესებულ „მოთამაშედ“ ქცევით, არბიტრობიდან პრემიერ-მინისტრის კონკურენტად გარდაისახებოდა. პრეზიდენტის საარბიტრაჟო როლის აღქმა ცვალებადია მმართველობის სისტემების მიხედვით და პრეზიდენტის შესაბამისი უფლებრივი კონსტიტუციური წარმოდგენა, სწორედ მმართველობის სისტემებზე დამოკიდებულების მიხედვით ცვალებადია. ნახევრადსაპრეზიდენტო სისტემებში საარბიტრაჟო უფლებამოსილებები აირევა აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან, რაც გამოიხატება მთავრობის საქმიანობაში აქტიური მონაწილეობით – სხდომების მოწვევა და თავმჯდომარეობა, ასევე მთავრობის სხდომის შედეგების გაფორმება პრეზიდენტის აქტით და მთლიანად აღმასრულებელ ხელისუფლებაში აქტიური თანამონაწილე-

³ ნაკაშიძე მ., სადოქტორო ნაშრომში: ხელისუფლების განმტოებებთან პრეზიდენტის ურთიერთობათა თავისებურებანი მმართველობის ნახევრადსაპრეზიდენტო სისტემებში, (აზერბაიჯანის რესპუბლიკის, საქართველოსა და სომხეთის რესპუბლიკის მაგალითზე), 50, <https://www.tsu.ge/data/file_db/faculty-law-public/Malkhaz%20Nakashidze.pdf>.

ობით. ამიტომაც, რიგი მეცნიერებისა მიიჩნევს, რომ იდეა, თითქოსდა ნახევრადსაპრეზიდენტო რესპუბლიკის პრეზიდენტი მოქმედებს როგორც ნეიტრალური არბიტრი, არის ილუზია.⁴

თავად არბიტრაჟის, არა როგორც საამისო უფლებამოსილებათა ფორმალური საფუძვლების, არამედ როგორც ამ უფლებათა პრაქტიკული რეალიზაციის – მატერიალური მოვლენის შედეგობრივი ქმედითობა, დროისა და პოლიტიკური მოცემულობის შესატყვისად მათი ზედმინვენით ეფექტიანობით გამოყენებაში ვლინდება. სწორედ ამ მოცემულობაში, პრეზიდენტმა კონსტიტუციით დაცული ბალანსის ფარგლებში, ამ თუ იმ კონკრეტული საარბიტრაჟო უფლებით, შესაძლოა ხელი შეუწყოს ერთი პოლიტიკური დაჯგუფების (მით უფრო, თუ ის მისი ნაწილია) გაძლიერებას, ან შეაფერხოს რომელიმეს ზრდადობის ტენდენცია, ან კიდევ დროში ზუსტად და პოლიტიკურ სიტუაციასთან მიმართებით სწორად ვერ გამოყენების შემთხვევაში, თავისი განზრახულობის საპირისპიროდ – უნებურად შეუწყოს ხელი ზრდადობის ტენდენციას. თუმცა ყველა შემთხვევაში მისი განზრახვა დაცული ბალანსის ხელშეუვალობა უნდა იყოს.

პოსტსოციალისტური კონსტიტუციონალიზმი პრეზიდენტის არბიტრად შემეცნებას, მისი როგორც სახელმწიფოს მეთაურის სტატუსის არსებით შემადგენელ ელემენტად განიხილავს. ამ მხრივ, პოსტსოციალისტური კონსტიტუციებიც შედარებით მეტყველნი არიან. ბელორუსის პრეზიდენტი არის „რესპუბლიკა ბელორუსის კონსტიტუციის... გარანტი... უზრუნველყოფს... სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოთა მემკვიდრეობითობასა და ურთიერთმოქმედებას, ახორციელებს შუამავლობას სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებს შორის“ (79-ე მუხლი);⁵ პოლონეთის პრეზიდენტი არის „სახელმწიფო ხელისუფლების განხორციელების უწყვეტობის გარანტი“ (126-ე მუხლის პირველი პუნქტი);⁶ „რუმინეთის პრეზიდენტი თვალყურს ადევნებს კონსტიტუციის დაცვასა და საჯარო ხელისუფლების გამართულ, სათანადო ფუნქციონირებას. ამ მიზნით პრეზიდენტი ახორციელებს შუამავლის ფუნქციას ქვეყნის ხელისუფლების განშტოებებს შორის, ასევე – სახელმწიფოსა და საზოგადოებას შორის“ (მე-80 მუხლის მე-2 პუნქტი);⁷ „უნგრეთის სახელმწიფოს მეთაური პრეზიდენტი... იცავს სახელმწიფო სტრუქტურების დემოკრატიულ ფუნქციონირებას“ (მუხლი 9, ნაწილი (1));⁸ „ხორვატიის რესპუბლიკის პრეზიდენტი უზრუნველყოფს სახელმწიფო მმართველობის ნორმალურ და ჰარმონიულ ფუნქციონირებასა და სტაბილურობას“ (94-ე მუხლის მე-2 პუნქტი);⁹ საქართველოს კონსტიტუციის 69-ე მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, „საქართველოს პრეზიდენტი კონსტიტუციით მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილებების ფარგლებში უზრუნველყოფს სახელმწიფო ორგანოთა ფუნქციონირებას“.¹⁰ ამ დებულებებში სწორედაც პრეზიდენტის საარბიტრაჟო ფუნქციის ფილოსოფიაა გამომხატული, რომელიც სხვადასხვა კონკრეტულ უფლებამოსილებებშია გადანაწილებული. ამ განსაზღვრებებში ვხვდებით ყველანაირ მიდგომას – დანყებული არბიტრაჟის სახელმწიფო

⁴ *Veser E., Semi-Presidentialism – Duverger’s Concept – A New Political System Model*, Department of Political Science, School of Education, University of Cologne, 1977, 55-56, იხ. *ნაკაშიძე მ.*, სადოქტორო ნაშრომში: ხელისუფლების განშტოებებთან პრეზიდენტის ურთიერთობათა თავისებურებანი მმართველობის ნახევრადსაპრეზიდენტო სისტემებში, (აზერბაიჯანის რესპუბლიკის, საქართველოსა და სომხეთის რესპუბლიკის მაგალითზე).

⁵ Конституция Республики Беларусь, იხ. <http://kodeksy-by.com/konstitutsiya_rb.htm>.

⁶ Constitution of the Republic Of Poland, იხ. <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=194980>.

⁷ Constitution of Romania, იხ. <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=129513>.

⁸ The Fundamental Law of Hungary, იხ. <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=325825>.

⁹ The Constitution of the Republic of Croatia იხ. <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=246241> .

¹⁰ საქართველოს კონსტიტუცია, იხ. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346>>.

ხელისუფლების შექცევისდაგვარად ჰარმონიული, ნაკლებად კრიზისული მდგომარეობის სისტემისაკენ ორიენტირებულებს, (ხორვატია, საქართველო, უნგრეთი, პოლონეთი), მის ფაქტობრივად მხარედ გამოცხადებამდე (რ.ფ., ბელორუსი). სახელმწიფოს მეთაურის საარბიტრაჟო ბუნებიდან გამომდინარე, რომ მან სახელმწიფო ხელისუფლების სხვადასხვა განშტოებებისადმი შემაკავებელ-გამანონასნორებელი და სამედიატორო ზემოქმედებით შექცოს კონფლიქტურ სიტუაციათა პრევენცია ან შემდგომი რეაგირება და საზოგადოებრივი ერთიანობის ხელყოფისაგან დაცვა, თავის მხრივ, კონკრეტული ვინრო პოლიტიკური ინტერესებით ბოჭვისაგან პრეზიდენტის დაცვას საჭიროებს. აქტიური პარტიული კუთვნილების შემთხვევაში პრეზიდენტს ვერ ენიჭება ეს თავისუფლება. ნახევრადსაპრეზიდენტო რესპუბლიკებში პრეზიდენტის ნეიტრალურ არბიტრად აღქმის სკეპტიციზმის ერთ-ერთი არსებითი მიზეზი ესეც გახლავთ.

საარბიტრაჟო უფლებამოსილებათა შინაარსი და მოცულობა სრულ დეფორმაციას განიცდის დეფორმირებულ ნახევრადსაპრეზიდენტო რესპუბლიკებში, ამ სისტემებში, მისი როგორც არბიტრის უფლებამოსილებათა მასშტაბი იმდენად იზრდება, რომ რეალურად იკარგება მისი მიუკერძოებელი არბიტრის სტატუსი და ხდება ყოველდღიური პოლიტიკური ვნებათაღელვის აქტიური და დაინტერესებული მონაწილე. პარლამენტის დათხოვნის მიუკერძოებელი უფლებამოსილება იცვლის ბუნებას და კრიზისის განმმუხტავი მექანიზმიდან გარდაიქმნება ურჩი პარლამენტის „დასჯის“ მექანიზმად, ხოლო მთავრობა კი თავისი საქმიანობისათვის, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, პასუხისმგებელია არა მხოლოდ პარლამენტის, არამედ პრეზიდენტის წინაშეც კი. ამ შემთხვევაში, საპრეზიდენტო არბიტრაჟი არსებითად სრულ ძალაუფლებიან „საპრეზიდენტო ხელისუფლებად“ გარდაისახება.

მაგრამ რიგი მოსაზრებების ავტორები, ჩვენი ხედვისაგან განსხვავებით, პრეზიდენტ-პარლამენტ-მთავრობის ამგვარ ურთიერთობებშიც ხედავენ პოლიტიკურ გამართლებას. და შესაბამისად, მკვეთრად სხვაგვარად წარმოუდგენიათ პრეზიდენტის საარბიტრაჟო როლი და მდგომარეობა, ასე მაგალითად, ყაზახეთის პრეზიდენტის საარბიტრაჟო ბუნების დახასიათებისას ვხვდებით მოსაზრებას, რომ: „პრეზიდენტი სახელმწიფო ორგანოთა სისტემაში გვევლინება რა „არბიტრად“, ის ფლობს საკმაოდ ქმედით სახელმწიფო-სამართლებრივ ინსტიტუტებს. უპირველეს ყოვლისა, მას მიეკუთვნება პარლამენტის დათხოვნის უფლება კონსტიტუციით განსაზღვრულ შემთხვევებში, მთავრობის პასუხისმგებლობა სახელმწიფოს მეთაურის წინაშე. პრეზიდენტისა და მთავრობის ინსტიტუტების ურთიერთობა უზრუნველყოფს საპრეზიდენტო ხელისუფლების სიმყარეს ყაზახეთში, სახელმწიფოს ხელმძღვანელობის მუდმივობასა და მემკვიდრეობითობას, პოლიტიკურ სტაბილურობას. მთავრობასთან პრეზიდენტის ურთიერთობის განმსაზღვრელი დებულებები ხელს უწყობს აღმასრულებელი ხელისუფლების დუალიზმისაგან თავის დაღწევას, შეიცავს ყაზახეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტისა და მთავრობის პოლიტიკური ერთიანობის სერიოზულ წინაპირობებს.“¹¹

პრეზიდენტის – როგორც არბიტრის როლის ფაქტობრივ რეგლამენტაციას ახდენს არა მხოლოდ ფორმალურ-კონსტიტუციურ ნორმათა სისტემა, არამედ მასთან ერთად, პოლიტიკური, მათ შორის პარტიული სისტემა. ხშირ შემთხვევებში, უმთავრესად სწორედ არც თუ მყარი პარტიული სისტემების პირობებში, როდესაც სახეზე გვაქვს კრიზისის პირას ან უკვე კრიზისამდე განვითარებული მდგომარეობა, არსებითად საჭირო ხდება პრეზიდენტის ხელთ არსებულ საარბიტრაჟო უფლებამოსილებათა ქმედითი ამოქმედება და პროცესებზე მასშტაბილი-

¹¹ Институт президентства и его влияние мировую политику, об. <http://www.e-ng.ru/mezhdunarodnye_otnosheniya_i_mirovaya/institut_prezidentstva_i_ego_vliyanie_na.html>.

ზირებელი ზეგავლენის განხორციელება. ამ შემთხვევებში სასიცოცხლო მნიშვნელობას იძენს პრეზიდენტის როლი პოლიტიკური სისტემის სტაბილურობის შენარჩუნების მიმართულებით.

ანუ, საარბიტრაჟო უფლებამოსილებათა სიცოცხლისუნარიანობა მათი ობიექტური ფორმალურ-ნორმატიული საფუძვლების მიღმა, არსებითადაა დამოკიდებული სუბიექტურ-მატერიალურ მოცემულობაზეც. ეს უკანასკნელი გულისხმობს პოლიტიკურ მოცემულობაში ფორმალური უფლებების გამოყენების შესაძლებლობებს – პრეზიდენტს თავისი უფლებების ხშირი მოხმარებისადმი რამდენად აძლევს საშუალებას პოლიტიკური კონფიგურაცია. მაგალითად, ფართო და არა მყარ კოალიციებს ხშირად არ კმარა პრეზიდენტის ნეგატიურ-შემაკავებელი ქმედებები და რიგ შემთხვევებში შესაძლოა პოზიტიური ინტერვენციების საჭიროებამაც იჩინოს თავი სამედიატორო მიზნებით; პრეზიდენტიც სწორედ ამის გამო დართავს საკუთარ თავს ასეთი უფლებების გამოყენების ნებას. პოლიტიკურთან ერთად, არსებით როლს თამაშობს ასევე საზოგადოებრივ ძალთა მდგრადობის ხარისხიც. ერთი მმართველი პარტიის ან პატარა და მყარი კოალიციის მდგრადობა კი სპობს პრეზიდენტის ასეთი აქტივობების საჭიროებას და მის პოლიტიკურ აქტივობასაც ერთმევა გონებრივი საფუძველი. აღმოსავლეთ ევროპაში არაერთხელ იქნა ეს უფლებამოსილებანი მიმართული სამთავრობო კრიზისების გადალახვის მოგვარებისაკენ. ამის საუკეთესო ნიმუშები იყო რუმინეთში როდესაც დეპუტატთა პალატის არჩევნების შედეგების მიხედვით შექმნილი სიტუაციისას 1991-1992, 1992-1996, 1999-2000, 2012 და 2015 წლებში პრეზიდენტებმა უმრავლესობის შექმნის შეუძლებლობის გათვალისწინებით, მოახერხეს დეპუტატთა პალატის მრავალფეროვანი შემადგენლობის უმრავლესობის კონსოლიდირება არა პარტიული პრემიერ-მინისტრობის კანდიდატურების ირგვლივ. ასევე პროცესზე მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია ლიტვის პრეზიდენტმა ვალდას ზატლერსმა 2009 წელს პრემიერ ივარს გოდმანისის გადადგომისა და ახალი კანდიდატურის გარშემო საპარლამენტო კონსენსუსისას. ამ ღონისძიებით, პრეზიდენტებმა როგორც პროცესის პოლიტიკურმა ლიდერებმა მნიშვნელოვანი როლი მთავრობები მიიღეს.

თუ საზოგადოდ კონსტიტუციონალიზმისათვის ცხადია რა შედეგისათვის ხორციელდება არბიტრაჟი, როგორც ზემოთ თქმულიდან ჩანს, მმართველობის სისტემის მიხედვით ყოველთვის გასარკვევია, ამ სისტემაში რა ფორმებით არის წარმოდგენილი ამ ფუნქციის შესრულება. საქართველოს კონსტიტუციის მოქმედი რედაქციით, პრეზიდენტის საარბიტრაჟო „არსენალში“ არსებითად მსგავსად სხვადასხვა ქვეყნებისა, თავმოყრილია რაციონალიზებული პარლამენტარიზმისათვის მახასიათებელი პარლამენტის დათხოვნის (როგორც საფუძვლებში, ასევე დროში) მკაცრად რეგლამენტირებული, პარლამენტის რიგგარეშე სხდომისა და სესიის მოწვევის, რეფერენდუმის დანიშვნის, საკონსტიტუციო სარჩელის, მთავრობის სხდომაზე საკითხის განხილვის მოთხოვნის (შესაბამის სხდომაზე მონაწილეობის უფლების თანხლებით) და ასევე, მთავრობის დასაცავად „შეყოვნებით-აღმასრულებელი ვეტოს“ უფლებები.

საქართველოში სახელმწიფო ხელისუფლება თითქმის ყოველთვის (მათ შორის, ფორმალურად ხელისუფლების ყველაზე მეტად დანაწილებული მმართველობის სისტემაში – საპრეზიდენტო რესპუბლიკაშიც კი), კონცენტრირებული იყო და ხელისუფლების განშტოებათა ურთიერთობის სისტემა უპირატესად თანამშრომლობით ხასიათდებოდა – ნაკლები იყო განონასწორების, შეკავებისა და კონკურენციის ელემენტები.¹² საპარლამენტო რესპუბლიკის ძირითად პრინციპებზე დაფუძნებული სისტემის პირობებში კი (სადაც სწორედ ხელისუფლების

¹² რაც უპირატესად მრავალპარტიული სისტემის დაუხვეწაობით აიხსნებოდა და ეს წარმოშობდა მხოლოდ ერთ გავლენიან (პროსაპრეზიდენტო) პარტიას.

ერთიანობა უნდა იკვეთებოდეს), პირველად გახდა შეგრძნებადი ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი მისი ყველა მახასიათებლით, მათ შორის კონკურენციითა და კომპეტენციაზე დისკუსიითაც.¹³ პრეზიდენტმა კონსტიტუციის შესაბამისად ორჯერ მოითხოვა მთავრობის სხდომაზე კონკრეტული საკითხის განხილვა, რასაც მთავრობის მხრიდან არ მოჰყოლია შემხვედრი პოზიტიური ნება. პრეზიდენტის მოთხოვნა, რაც ამავდროულად მის შესრულებაზე არ ავალდებულებს მთავრობას, სწორედ მასზე ზეგავლენის შესაძლებლობაა და არა საქმიანობაში ჩარევა. ამავდროულად, ვფიქრობთ პრეზიდენტის უფლებათა წარმოდგენილ კონფიგურაციაში, რამოდენიმე უფლება, შეიცავს გარკვეულ ბუნდოვანებას და შესაბამის რისკს. სწორედ ამ სისტემაში, პრეზიდენტის საარბიტრაჟო უფლებამოსილებათა სამომავლო ეფექტიანობაზე ორიენტირების განზრახულობით, შევეცდებით არსებითად მიმოვიხილოთ 2015 წლის 10 ოქტომბრის ცვლილებების შედეგად დანერგილი ძირითადი საარბიტრაჟო კონსტიტუციური აქცენტები.¹⁴

3. აღმატებითი განსაზღვრებები საარბიტრაჟო სივრცეში

საქართველოს პრეზიდენტის მიერ სახელმწიფო ორგანოთა ფუნქციონირების უზრუნველყოფა კონსტიტუციით მინიჭებულ უფლებამოსილებათა ფარგლებითაა განსაზღვრული. შესაბამისად გასაგებია, რომ პრეზიდენტი დამატებით ვერ მოიხმობს სხვა უფლებას, მაგრამ რა შედეგის დადგომის მიზნით „უზრუნველყოფს“? ან რამდენად შეესატყვისება მისი შესაძლო მოქმედებანი მიზანს – უზრუნველყოფას? იქცევა კი აღნიშნული უფლებები უზრუნველყოფის გარანტიად? ვფიქრობთ, სწორედ აქ იჩენს თავს სხვა პრობლემა: კერძოდ, პრეზიდენტმა თითოეული ორგანოს საქმიანობა უნდა უზრუნველყოს ინდივიდუალურად? თუ კი, მაშინ იგი თითოეული ამ ორგანოს ნაწილად უნდა იქნეს განხილული, რითიც დაირღვეოდა ხელისუფლების დანაწილების სისტემა, თუ პრეზიდენტი კონკრეტული სახელისუფლებო ფუნქციის განხორციელებაში ჩაერეოდა და თითოეული ორგანოს საქმიანობის უზრუნველყოფის უფლებას მისცემდა თავს?! ეს მას ერთი მხრივ, ისევ სრულ ძალაუფლებიან პრეზიდენტად წარმოსახავდა; მეორე მხრივ კი აქ ჩნდება „ნაგულისხმევ“ უფლებებზე აპელირების „სივრცე“, რომლისთვისაც თითქოსდა არ ტოვებს ადგილს – „კონსტიტუციით მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებში“ – ასეთი ფუნქციებით არ აღჭურავს პრეზიდენტს. ამ ნორმის ინტერპრეტაცია ან კონფლიქტის წყარო გახდება, ან კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგება მისი სიცოცხლისუნარიანობა. საგულისხმოა, რომ სახელმწიფოს მეთაური, ობიექტურად არსად ფლობს სახელმწიფო ორგანოთა ფუნქციონირების **უზრუნველყოფის**, როგორც აუცილებელ შედეგად დადგომის შესაძლებლობას, კონკრეტული უფლებებით კვების შეუძლებლობის გამო. პრეზიდენტისაკენ მიმართული ამგვარი აბსტრაქტული ნორმა, დაკონკრეტების შეუძლებლობის გამო, ვერ გახდება პირდაპირი მოქმედების. კონკრეტული უფლებებით არა ნასაზრდოები „უზრუნველყოფა“ ვერ იქნება არა მმართველი პრეზიდენტის ვალდებულება და მისი არბიტრაჟის დამოუკიდებელი კომპონენტი. ამ ვალდებულებით ნორმატიულ განსაზღვრებას სკეპტიკურად უყურებს ვოლფგანგ ბაბეკი, ოღონდ შეფასებას საკონსტიტუციო სასამართლოსთან ფუნქციონალური კოლიზიის თვალსაზრისით აკეთებს და აღნიშნავს, რომ „ამ გარანტიას საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო უზრუნველყოფს“.¹⁵

¹³ რაც არსებითად მმართველობის კოალიციურმა ბუნებამ და ტვირთმაც განაპირობა.

¹⁴ საქართველოს კონსტიტუცია, იხ. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346>>.

¹⁵ ბაბეკი ვ., ფიში ს., რაიჰენბეჰერი ც., კონსტიტუციის გადასინჯვა – საქართველოს გზა ევროპისაკენ, ვოლფგანგ ბაბეკი, გაკვეთილები საქართველოდან: კონსტიტუციური რეფორმის მისაბაძი მაგალითი? თბ., 2012, 130.

თუმცა საპირისპირო პოზიციას ავითარებს ამ რეფორმის ერთ-ერთი ავტორი – იმჟამინდელი სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის თავმჯდომარე, ბატონი *ავთანდილ დემეტრაშვილი*: „საქართველოს კონსტიტუციის 69-ე მუხლის ახალი რედაქციის მიხედვით, საქართველოს პრეზიდენტმა უნდა შეასრულოს „ქვეყნის ერთიანობისა და ეროვნული დამოუკიდებლობის“ გარანტიის მოვალეობები, უნდა უზრუნველყოს სახელმწიფო ორგანოთა ფუნქციონირება. მიუხედავად იმისა, რომ პრეზიდენტი კონსტიტუციის მიხედვით თითქოსდა არ ფლობს მისი მაღალი სტატუსისა და შინაარსობრივად დიდად დატვირთული ფუნქციების ჯეროვნად განხორციელებისათვის საჭირო და საკმარის უფლებამოსილებებს, ახალი რედაქციის ყურადღებით წაკითხვა ცხადყოფს, რომ პრეზიდენტს, როგორც სახელმწიფოს პირველ პირს, შესაფერისი კომპეტენცია გააჩნია“.¹⁶ ასეთ უფლებამოსილებებს მიაკუთვნებს პარლამენტის დათხოვნის, პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციის გარეშე საომარი მდგომარეობის გამოცხადების, მოქალაქეობასთან დაკავშირებული და მსჯავრდებულთა შეწყალების საკითხთა გადაწყვეტის, ასევე ხალხისადმი მიმართვისა და პარლამენტისადმი მოხსენების წარდგენის უფლებებს. ხოლო ამ როლის ჯეროვნად განხორციელებისათვის საჭირო უფლებათა უკმარისობის განცდას კი უკავშირებს ზოგიერთ შემთხვევაში ზედმეტი უფლებამოსილებებით აღჭურვილ დღეს არსებულ პრეზიდენტის ინსტიტუტებთან შედარების საფუძველზე გაკეთებულ ანალიზს.¹⁷ უდავოა და თავადაც აღვნიშნეთ, რომ ყოველი ეს კონკრეტული უფლება პრეზიდენტის არბიტრაჟის განხორციელების მექანიზმია, თუმცა ჩვენი ფიქრი მიმართული იქით, ამ უფლებებით თუ რამდენად მიიღწევა უტყუარად „უზრუნველყოფის“ მიზანი.

4. საქართველოს პრეზიდენტი – ნდობა-უნდობლობის დირიჟორი თუ ინტერვენტი?

2010 წლიდან დამკვიდრებულ მმართველობის სისტემაში პრეზიდენტი უფლებამოსილია „შეყოვნებით-აღმასრულებელი ვეტოთი“ წინ აღუდგეს პარლამენტის სიით შემადგენლობის უმრავლესობით მთავრობისათვის უნდობლობის გამოცხადებას. პარლამენტს პრეზიდენტის ვეტოს დასაძლევად, სიით შემადგენლობის არანაკლებ 3/5დის (სრული შემადგენლობის შემთხვევაში 90 დეპუტატის) ხმა ესაჭიროება. ამ უფლებამოსილებით, პრეზიდენტი (უფრო ზუსტად კი პრემიერ-მინისტრი (თუ ისინი ერთი პოლიტიკური ძალის წარმომადგენლები არიან) პრეზიდენტის ხელით, რადგანაც პრეზიდენტი უნდობლობის გამოცხადების პროცედურის ხელის შეშლის (ვეტოსა და დათხოვნის უფლებით) გადაწყვეტილებას, რა თქმა უნდა მოქმედი პრემიერ-მინისტრის კარნახით მიიღებს) ხელისუფლების დანაწილების სისტემაში იჭრება პარლამენტის კომპეტენციაში და ართმევს თავისი კლასიკური ფუნქციის – მთავრობის კონტროლის უფლებას. პრეზიდენტს პარლამენტის ბუნებრივ უნარზე – უნდობლობის გამოცხადებით გადააყენოს მთავრობა, თავისი ზეგავლენის უფლებით, შესაძლებლობა ეძლევა, ჩაერიოს მთავრობისათვის უნდობლობის გამოცხადების გადაწყვეტაში, იქონიოს ხელოვნური ზემოქმედება – შეინარჩუნოს პარლამენტის ნდობადაკარგული მთავრობა, რითიც ის არღვევს ხელისუფლების დანაწილების პრინციპს – ხელყოფს პარლამენტის უფლებას, იყოს აღმასრულებელი ხელისუფლების ფორმირებისა და მხარდაჭერის მუდმივი და უწყვეტი ერთადერთი უზენაესი წყარო.

¹⁶ დემეტრაშვილი ა., საქართველოს კონსტიტუციური ქრონიკები, 2009/2010 წლის კონსტიტუციური რეფორმა საქართველოში, თბ., ბათუმი, 2012, 25.

¹⁷ იქვე, 25-26.

ეს წესი პრეზიდენტს მთავრობის დაცვის ფორმალურად დიდ უფლებამოსილებას ანიჭებს და ამავდროულად პარლამენტის უფლებამოსილებასთან ერთად, ამცირებს პრემიერდმინისტრის პოლიტიკურ პასუხისმგებლობასაც. „პრემიერის ძლიერი უფლებები გამართლებულია მანამ, სანამ პრემიერი პარლამენტის კონტროლის ქვეშ რჩება და იმ შემთხვევაში, თუკი პარლამენტს ექნება შესაძლებლობა, რომ უნდობლობა გამოუცხადოს და ახალი ადვილად დანიშნოს“.¹⁸ მთავრობის ხელთ არსებული ბერკეტების მეშვეობით პრეზიდენტის პოლიტიკური სუბიექტივიზმის მთავრობის სასარგებლოდ წარმართვა კი ვშიშობთ არ მოდის პრეზიდენტის ობიექტურ საარბიტრაჟო უფლებამოსილებებთან თანხვედრაში. პრეზიდენტის უფლება – შეინარჩუნოს პარლამენტის მიერ ნდობა აყრილი მთავრობა, არღვევს ხელისუფლების დანაწილების ზღვარს – ხელყოფს პარლამენტის უფლებას, იყოს აღმასრულებელი ხელისუფლების ფორმირებისა და მხარდაჭერის მუდმივი და ერთადერთი უზენაესი წყარო, რაც პარლამენტის უზენაესობის პრინციპის მის უარყოფაა; დაცულობის მაღალი საპარლამენტო ბარიერის დაწესება სისტემისათვის არა თავსებადად აძლიერებს პრემიერ-მინისტრს, რაც უკვე საპარლამენტო სისტემის კონცეფციის შემარყვევებლობამდე განვითარებული დეფორმაციაა. ამიტომაც ვფიქრობთ, პრეზიდენტისათვის პარლამენტის ნდობადაკარგული მთავრობის შენარჩუნების უფლება არა პრეზიდენტის საარბიტრაჟო ბუნების ეფექტიანობის გაძლიერებაზე ორიენტირებული ღონისძიებაა, არამედ უპირატესად იარაღია მთავრობის ხელთ – პრემიერ-მინისტრის დასაცავი ტექნიკური უფლება, რომლის პასუხისმგებლობის პროცედურების სამართლიანი და რაციონალური უზრუნველყოფაც სისტემის ქვაკუთხედი უნდა იყოს. პრეზიდენტზე დაკისრებული პრემიერ-მინისტრის დაცვის ეს სუბიექტური უფლებამოსილება კი პრეზიდენტის ობიექტური არბიტრის სტატუსთან არათავსებადია. არბიტრი პრეზიდენტი, რომელსაც საზოგადოებრივი კონსოლიდაციის ფუნქციაც ეკისრება, განწირული ხდება პოლიტიკური სუბიექტივიზმისათვის, რაც უდავოდ დააკარგვინებს პოლიტიკური მორალისა და ზნეობის ავტორიტეტის ძალას, რომელიც მუდმივად უნდა ჰქონდეს ყოველი პოლიტიკური ჯგუფის წინაშე.

უნდობლობის გამოცხადების საპარლამენტო მმართველობისათვის მახასიათებელი პროცედურის თუნდაც საპრეზიდენტო უფლებამოსილების გაზრდის მიმართულებით განვითარება იწვევს საპარლამენტო სისტემის იმგვარ დეფორმაციას, რომელიც მას აშორებს მმართველობის ამ სისტემას და საბოლოოდ პარლამენტ-პრეზიდენტ-მთავრობის ურთიერთობის სისტემისათვის მტკივნეული გახდება. უნდობლობის გამოცხადების მოცემული ვარიანტი, გარდა იმისა, რომ მკვეთრად ამცირებს პარლამენტის საკონტროლო უფლებამოსილებებს, პრეზიდენტს საშუალებას აძლევს, ერთნაირი წარმატებით გამოიყენოს იგი როგორც პარლამენტის, ასევე მთავრობის წინააღმდეგ. პრეზიდენტს, რომელსაც გარკვეულ პოლიტიკურ ვითარებაში როგორც არბიტრს, ქმედითად გამოსაყენებელი სამართლებრივ-პოლიტიკური ბერკეტი გააჩნია და რომელიც ხედავს, პარლამენტში პოლიტიკურ ძალთა ბალანსის ცვალებადობას, ადვილად შეუძლია უნდობლობის გამოცხადების პროცესის პროვოცირება. ამის შემდეგ, მხოლოდ მის ნებაზე დამოკიდებული, მისცემს პარლამენტს მთავრობის გადაყენების საშუალებას, თუ არა. აქედან გამომდინარე, უნდობლობის გამოცხადების მოცემულმა პროცედურამ, შესაძლოა ხელი შეუწყოს ხელისუფლების შიგნით ურთიერთდაპირისპირებას.

¹⁸ ვენეციის კომისია, საბოლოო დასკვნა კონსტიტუციურ კანონპროექტზე საქართველოს კონსტიტუციაში დამატებებისა და ცვლილებების შესახებ, CDL (2010) 028, № 110, CDL-AD (2010)028 Final Opinion on the Draft Constitutional Law on Amendments and Changes to the Constitution of Georgia Adopted by the Venice Commission at its 84th Plenary Session (Venice, 15-16 October 2010), იხ. <[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2010\)028-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2010)028-e)>.

მთავრობისათვის უნდობლობის გამოცხადების საპარლამენტო გადაწყვეტილებაზე პრეზიდენტის ვეტო ვერ დარჩება პოლიტიკური ფაქტორებისაგან განყენებულ ნორმატიულ კატეგორიად – პრეზიდენტის უკონტროლო დისკრეციად. მისი გამოყენების სიხშირეცა და მიზანშეწონილობაც არსებითად რეგლამენტირებული იქნება რეალური პოლიტიკური ფაქტორებით, მათ შორის:

1. პრეზიდენტისა და საპარლამენტო უმრავლესობის (შესაბამისად მთავრობისაც) ზოგად პოლიტიკურ ურთიერთგანწყობაზე, სიმპათიებზე;

2. მმართველ და ოპოზიციურ პოლიტიკურ ძალებთან წინასწარ კონსულტაციებსა და მიღწეულ შეთანხმებებზე;

3. უნდობლობის გამომცხადებელი პოლიტიკური ძალის რეიტინგის ზრდადობაზე. ეს კი პირდაპირ კავშირში იქნება განხილული რიგგარეშე არჩევნების შესაძლებლობასთან მიმართებით ორივე შემთხვევისათვის: პრეზიდენტი მოიაზრება თუ არა ახალი შესაძლო კოალიციის მხარდამჭერად და შესაბამისად, თუ შეიძლება, რომ წაახალისოს ეს პროცესი ან ბოლომდე წინ აღუდგეს პარლამენტის უნდობლობის გადაწყვეტილებას.

პრეზიდენტმა „შეყოვნებით-აღმასრულებელი ვეტოს“ უფლებით, შესაძლოა დროებით შეინარჩუნოს ლეგიტიმურობა გამოცლილი მთავრობა და შეაფერხოს უკვე ფორმირებული ახალი ნების გაფორმება, მაგრამ ეს წინააღმდეგობა ხელისუფლების დანაწილების განხორციელებაში სულაც არ მეტყველებს მის სასარგებლოდ; მას არ აქცევს არსებითად დამოუკიდებელ მოთამაშედ – ქმედით არბიტრად. პრეზიდენტი და პრემიერ-მინისტრი რაც არ უნდა ერთი პოლიტიკური ძალის წარმომადგენლები იყვნენ, ნდობა-უნდობლობის პროცედურაში პრეზიდენტის უფლებებით სარგებელი მხოლოდ პრემიერმა შეიძლება მიიღოს. მთავრობის დაცვისაკენ მიმართული პრეზიდენტის „შეყოვნებით-აღმასრულებელი ვეტოს“ უფლება არა ფორმალურად, მაგრამ დიდი ალბათობით, სწორედაც, რომ პრემიერ-მინისტრთან კონსულტაციებით იქნება გამოყენებული. ამ ნიშნით, ან გარდაუვალია მათ შორის პოლიტიკური „გაყრა“, ან კიდევ, პრეზიდენტი პრემიერ-მინისტრის კონტროლის ქვეშ უნდა მოექცეს, რითიც იგი ჩაახშობს პრეზიდენტისათვის მინიჭებული პოლიტიკური აქტივობის – მთავრობის საქმიანობაზე შემაკავებელი ზეგავლენის მექანიზმებს. ამ უკანასკნელს კი მხოლოდ პრეზიდენტის პოლიტიკური უგულებელყოფა მოჰყვება, რაც თავის მხრივ, უკვე იქნება პრეზიდენტის ინსტიტუციონალური ავტორიტეტის (მათ შორის როგორც არბიტრისაც) დაკარგვის რისკის შემცველი.

მთლიანობაში, უნდობლობის გამოცხადების არსებული სქემა, პარლამენტის საკონტროლო უფლებამოსილებათა არსებით შეკვეცასთან ერთად, პრეზიდენტს საშუალებას აძლევს, პოლიტიკური მოცემულობის მიხედვით, წარმატებით გამოიყენოს იგი როგორც პარლამენტის, ასევე მთავრობის წინააღმდეგ, ეძლევა რა უფლება, ან მისცეს პარლამენტს მთავრობის გადაყენების საშუალება, ან (კონსტიტუციის 81-ე მუხლის მე-3 და მე-6 პუნქტებით გათვალისწინებული [შესაბამისად ვეტოსა და დათხოვნის] უფლებების გამოყენებით) წინ აღუდგეს ამ განზრახულობას. მაგრამ, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მთავრობის ხელთ არსებული ბერკეტების გათვალისწინებით, პრეზიდენტის პოლიტიკური სუბიექტივიზმი შესაძლოა უპირატესად მთავრობის სასარგებლოდ წარიმართოს, რაც სულაც არ მოვა თანხვედრაში პრეზიდენტის საარბიტრაჟო უფლებამოსილებათა ობიექტურ არსთან.

5. დასკვნა

ნორმატიულად ადვილად განჭვრეტადი და ხელისუფლების სისტემაში კონსტიტუციური ინსტიტუტების ურთიერთობისათვის მაქსიმალური სიცხადის მიზნით, მსჯელობაში წარმოდგენილი არგუმენტაციის გათვალისწინებით, სამომავლო კონსტიტუციური რეფორმისას, სასურველად მიგვაჩნია:

1. საქართველოს კონსტიტუციის 69-ე მუხლის იმ ნორმის რედაქტირება, რომელიც საქართველოს პრეზიდენტს სახელმწიფო ორგანოთა ფუნქციონირების უზრუნველყოფის ნაკლებად რეალურ ტვირთს აკისრებს. ამ მიზნით, ვთვლით, რომ ტერმინი „უზრუნველყოფს“, მოითხოვს ჩანაცვლებას;

2. ასევე, თუ უზრუნველყოფა მაინც გათვლილია არა მათი ფუნქციის შესრულების კონტროლზე, არამედ ხელისუფლების ყოველი განმტოების ურთიერთმიმართების ხელშეწყობაზე (და სწორედ ასეც უნდა იყოს), ეს არ იკითხება. საარბიტრაჟო კონსტიტუციური უფლებები თავისი შინაარსით არა რომელიმე სახელმწიფო ორგანოს ინდივიდუალური საქმიანობის უზრუნველყოფის უფლების მიმნიჭებელი უნდა იყოს პრეზიდენტისათვის (რაც დაარღვევდა ხელისუფლების დანაწილების პრინციპს), არამედ სწორედ მათი პოლიტიკური თანაზიარობის ურთიერთობაზე უნდა იყოს აქცენტირებული. და თუ ასეა, მაშინ სავარაუდოდ ეს წინადადება შესაბამისი სიტყვით (რაც შეიძლება იყოს: „გამართულ“, „კონსტიტუციის შესაბამისად“, „ურთიერთშეთანხმებულ“ ან სხვა რაიმე) შევსებას მოითხოვს;

3. პრეზიდენტი წარმომადგენლობითი და საარბიტრაჟო ფუნქციების ეფექტიანად განხორციელებისათვის, თავისუფალი უნდა იყოს პარტიული კუთვნილებისაგან. თავისი სტატუსით ის პარტიული ნიშნით ფორმირებული სახელმწიფო ხელისუფლების განმტოებებზე აღმატებულია და მათთან შემაკავებელ ურთიერთობაშიც სასურველია თავისუფალი იყოს პარტიული კუთვნილების ტვირთისაგან, რაც სამომავლოდ, შეამცირებდა მისადმი სხვადასხვა პოლიტიკური ჯგუფების მხრიდან, პოლიტიკური სუბიექტივიზმის მოთხოვნისა თუ ბრალდებების საფუძვლებს.

4. ნდობა-უნდობლობაში ინტერვენციული უფლებამოსილებების აღმოფხვრა, რათა დაცული იყოს მთავრობის ნდობა-უნდობლობის უწყვეტობა და არ მოხდეს მთავრობის ფორმირებისა და საქმიანობის მხარდაჭერის წყაროს ერთიანობის დანაწევრება.